

Gelgust, julgust – tööle!

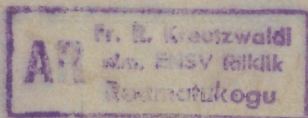
Sõnake wäetisküsimuse kohta.

Kirj. Eilenschmidt.

Äratrükk „Põllutöölehest“.

81 284

Selgust, julgust — tööle!

Praegu saadab meile Liivi-Cestimaa maaparanduse büroo oma aastaraamatu 1906 ja 1907 aasta kohta kätte. Veel ei ole kõike läbi vaadata võinud, aga juba jääb tähelepanemine ühe väikese tabelikese peäle seisma, kus lihtsad arvud nii elavat keelt kõnlevad, et väikeses mõõda ei pääse.

Katsejaama juhataja avaldab 1905 ja 1906 aastal ettevõtetud kartuli-wäetamise katsete tagajärge. Katsed on kõik meie kodumaal ja paari üksiku erandiga kõik kodumaa väikepõllupidajate juures tehtud, nii et see neid veel huvitavamaks teeb.

Katsepõllud jagati igal pool neljaks väljaks ja jäeti üks väli võrdlemiseks väetamata, teine väetati superfosfaatiga (8 puuda wafamaa kohta), kolmas 30 prots. kalisoolaga (4 puuda wafamaa kohta) ja neljas sai 8 puuda superfosfaati ja 4 puuda 30 prots. kalisoola mõlemaid.

Huvitav on nüüd näha, kuidas kunstlik wäetus neil 26 katsepõllul mõjus. Kõige päält paistab silma, et wäetamise läbi jaadud puhaskasju (wäetamise läbi rohkem jaadud kartulite müügihind, wäetamise tulud maha arvatud, jääb läbizistiku palju väiksem ja ka kõikumam on, kus ainult ühe kunstivõnnikuga (superfosfaati või kalisoolaga üksi) wäetati, kuna jäl, kus superfosfaati ja kalisoola mõlemaid tarvitati —

juuremate wäetiskulude pääle waatamata — puhaskasu märksa kõrgem ja kindlam on.

Katsewäljadel, kus ainult superfosfaatiga wäetati, ei ole üle mõlema aasta kokku wäetamine oma kulufid mitte katnud kolmel juhtumisel. Rahju saadi ühel juhtumisel 4 rbl. 40 kop., teisel 8 rbl. 40 kop. ja kolmandal 3 rbl. 20 kop. wakamaa kohta. Ühel juhtumisel tasus suurem saak just wäetuse kulud ära, nõnda, et puhaskasu mitte üle ei jäänud. Ühel juhtumisel ei ole saaki üles antud; nõnda et 21 katsetegijat ka nendelt wäljadel, mis superfosfaatiga üksi wäetatud oliwad, puhast kasu saiwad. Puhaskasu kõikus üksikutel juhtumistel 40 kopikast kuni 46 rubla 80 kopikuni wakamaa kohta.

Wäljadel, kus ainult kaliga wäetati, rahju kuskil ei saadud. Kahel juhtumisel kattis suurem kartulisaak just wäetuse kulufid, ühel juhtumisel on saak ülesandmata, nõnda et 23 korral puhaskasu üle jäi, mis üksikutel juhtumistel 30 kopikast kuni 22 rubla 60 kopikuni ulatab.

Kus superfosfaati ja kalisoolaga mõlematega wäetati, on iga kord teatav puhaskasu üle jäänud. Puhaskasu saadi:

alla 5 rubla

(kõige vähem 1 rbl. 40 kop.) wakamaa kohta 4 korral.

5—10 rublani	"	"	3	"
10—20	"	"	8	"
20—50	"	"	7	"
30—40	"	"	1	"
40—50	"	"	2	"
56 rbl. 60 kop.	"	"	1	"

Kas need armud ei kõnele elawat keelt? Kas nemad ei wii neid teisele armamisele, kes kunstõnnikutest

üleüldse midagi hääd ei looda — kes arvamises on, et terve kunstsõnnikute tarvitamine dieti muud midagi ei ole, kui ainult tühine tuule tallamine?

Kui meie ettetoodud arvused lähemalt tähele paneme, siis peame küll tunnistama, et nendest katsetest palju suurem ja palju kindlam kunstsõnniku mõju silma paistab, kui seda põllumees uskuda suudaks. Iseäranis see on tähtis, et jääb, kus fosforihappe ja kaliga ühtlasi väetati, mitte ühte kordagi puhtast kasust ilma ei jäädud. See on uueks tõenduseks, et meie põllumaa harilikult väetamist niihästi fosforihappe kui ka kaliga — m o l e m a t e g a k o o s — nõuab, ja seda väetust tasub.

Ühtlasi näitab aga see pikk rida katseid ka, et põllumeestel, kes oma maad korralikult kunstsõnnikuga väetada mõtlewad, kaugele rohkem kasu loota, kui kahju karta on.

Muidugi maksab see ainult siis, kui väetamise juures mitte suuri põhjusemõttelikka vigasid ei tehta. Kirjeldataud katsete juures waliti superfosfati ja kalisoola just sellepärast, et meile üleüldse tuttav on, et meie maad fosforihappe poolest väga waejed on ja et fosforihappe väetus peaaegu kunagi — olgu wili mis-sugune tahes — mõjuta ei jää. Superfosfat omalt poolt on kõige mõjuwam fosforihappe sõnnik. Umbes niisama on lugu kaliga, kuigi rammusas sawimaas paiguti mõnele wiljale — iseäranis kaertele — kalit küllalt olemas on. Kartul nõuab aga palju kalit ja sellepärast oli oodata, et ka kaliväetus mitte mõjuta ei jää. Nõnda oli siis juba ette kõige suuremat tulu ühendatud kalifosforihappe-wäetusest loota. Nõnda lugu läksgi. Olets aga wahest katsutud, kartulid ainult lämmastiku ga — tshilifalpetriga —

wäetada, siis oleks asjatundja juba ette äraawatseada wõinud, et sellest suurt wõitu loota ei ole.

Mõndasama ei wäetaks keegi — kes wähegi asjaga tuttav on — ristikeina ishilisjalpetriga. Ristikein kogub lämmostikku õhust ja tema wäetamine kalli lämmostiku-sõnnikuga oleks raiskamine. Antakse temale aga tarwilikus hulgas mineralolluseid — iseäranis fosforihapet ja kalit — siis ei ole ristikeina juures lämmostiku pärast enam muret; waid seda kogub tema omale ise ja jätab seda ka teistele weel üle.

Selles mõttes — see tähendab suuremate põhjusmõttelikkude wigade ärahoidmiseks — wõib lihtsate ja wähem haritud põllumehele asjatundjate nõuu wäga palju wäärt olla.

See ei ole aga weel mitte kõik. Kirjeldataud katsete juures on, kus sedawõrd hästi wäetati, kui asjatundja seda weel soowitada wõib — s. i. kus ühendatud kali-fosforihappe wäetust anti — küll iga kord puhast kasu saadud, aga see puhaskasu kõigub 1 rbl. 40 kop ja 56 rbl. 60 kop. wahel wakamaa kohta. S. o. ühel korral jaadi tublisti 40 korda nii suurt puhaskasut kui teisel. Haruldane ei oleks see olnud, kui mõnel juhtumisel wähest lõikus isegi nii wäikeseks oleks jäänud, et tema wäetamise kulused katta ei oleks suutnud. Seda tuleb ette. Ja siin seisame küsimuste ees, kus wäljastpoolt juurde tulnud asjatundjate nõuu enam ei awita. Asjatundja wõib ju küll ka weel siin, kohalikka olusid silmas pidades, ühte wõi teist etteawaatlikult ette kawatseda, aga see kõik ei ulata kuigi kaugemale. Mis katse lõpulis tagajärg on, seda wõib julgesti ikka ainult l õ i k u s ütelda.

Maapõhjas, taimede elutegevuses ja ilmade mõjus on niipalju sügawaid saladusi, et üksigi asja-

tundja ette ära hinnata ei wõi, kuidas lugu lõpeb, kui kõik need jõuud suwi otsa töötamas on. Kõige parem asjatundja on see, kes õigel ajal omast wõime- tusest aru saab.

Minu keft õiget wastust selle pääle, kuidas iga üksik põllumees **omas** talus ühte wõi teist wilja wäetama peab, wõib ainult **sellesamas talus tehtud wäetis- kaffe** anda.

Neid katsete tegemiseks iseäralisi asjatundjaid meil ei ulata. Neid ei ole aga ka tarwisgi. Kui üleüldised juhtmõtted käes on, siis on katsete tegelik fordafeadmine wõrdlemisi nii lihtne ja arusaadaw töö, et seda iga lihtsamgi põllumees ilma suuremate raskusteta ära wõib teha. Ja just selle läbi, et põllumees ise wahetpidamata oma katset ja kõike, mis katsepõllul sünnib, tähele wõib panna, on tema ise kõige parem katsetegija ja katse tagajärgede hindaja. Põllumees ise on ka see, keda selleks tarwis on, et katsete tegemisest jaatud õpetust otsekohe tegelikult tarwitada.

Lihtsaid wäetiskatseid tehtakse järgmiselt: Terwe katsepõld jagatakse üksikutesse katsewälja- desse, mille suurus selle järele walitakse, nagu koha- likud olud ja muud tingimised jeda nõuowad. Kui midagi takistamas ei ole, walitagu katsewälja suurus $\frac{1}{4}$ wakamaad. Tema wõib aga ka kas wõi ainult üks ruutsüld suur olla.

Tahetakse ainult ühe wäetisainega katset teha, siis jagatakse katsepõld kaheks wäljaks s. o. pooleks. Üks wäli jääb wäetamata ja teine wäetatakse.

Wäetamata.	Wäetatud.
------------	-----------

Tahetakse kahte väetisainet katse alla võtta, siis on 4 välja tarvis. Üks väli jääb väetamata, teine väetatakse ühe väetisainega üffi, kolmas teise väetisainega üffi ja neljandat väetatakse mõlema väetisainega ühtlasi. Ütleme, meie tahame ristitkeina pääl kalisool ja superfosfatiga väetiskatset teha. Katsepõld näeks järgmiselt välja:

Wäetamata.	Kalisool üffi.	Superfosfat üffi.	Kalisool ja superfosfat.
------------	-------------------	----------------------	--------------------------------

Tahetakse sedasama katset ka veel ühtlasi mõne kolmandama väetisainega — wahest tsihilisalpstri wõi lubjaga — teha, siis wõib terwet katsepõldu veel pikuti pooleks jagada ja pool igast väljast kolmandama väetisainega wäetada. Tshihilisalpstri ristitkeina juures ei tarwitata, sellepärast waatame kuidas seda teha, kui nimetatud ristitkeinawäljal pääle kalisoola ja superfosfati ka weel lubjaga katset tahetakse teha. Seda tehtakse nõnda:

Lubi.	Lubi ja kalisool.	Lubi ja superfosfat.	Lubi, kalisool ja superfosfat.
Wäetamata.	Kalisool.	Superfosfat.	Kalisool ja superfosfat.

Riisugune wäetiskatse annab wastuse kõigi küsimuste pääle, mis selle kohta käiwad, kuidas wäetada tuleb. On põllumees sarnase katse kord wõi paar

-50

teatava wälja pääl teatava wiljaga teinud, siis on temal seisuford selge, kuidas tema wäetama peab ja — kui tema tehtud katse läbi saadud õpetusi silmas peab — wõib tema julge olla, et katse enmast hästi tajub.

Nende seletuste algusel ettetoodud ka... te juures oli wäetamise läbi saadud läbistikune puhaskasu wakamaa kohta umbes 20 rubla. 20 rubla ja rohkem puhaskasu wakamaa kohta on meie kodumaal otstarbekohase wäetuse läbi jagedasti saadud. Kaerad annawad näituseks kergesti, kui neid sündsalt superfosfati ja tshilifalpetriga wäetatakse, 10 wakka teri wakamaa kohta rohkem. Arwame aga, et põllumees, kes korralikkude wäetiskatsete läbi selgusele jõudnud on, kuidas tema oma põldu wäetama peab, wäetamise läbi läbistikku ainult 10 rubla wakamaa kohta puhast kasu saab ja arwame, et temal ainult 50 wakamaad haritawat maad on, siis teeb see talu kohta juba terve 500 rubla aastas wälja.

See on kena summa. Et teda kätte saada, on ainult tarwis, kas wõi üks kottgi kalifoola ja teine superfosfati osta ja katsetega pääle hakata. Juba need wäikesedgi katsed annawad wäetisküsimuste kohta palju selgust. Kel aga selgust on, sel ei pundu ka julgust — julgust tööle hakata.

